

מידה כנגד מידה	ו': ג'	"והנני משחיתים את הארץ" כנגד - "כי השחית כל בשר". חזקוני : לפיכך הנני משחיתים – מידה כנגד מידה.	זוהי דרכו של הקב"ה בהענשת בני אדם.
לשון נקיה	ז': ח'	"ומן הבהמה אשר איננה טהורה" - ולא נאמר "ומן הבהמה הטמאה". חזקוני : "מכאן מוכח בפסחים (ג.) עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה" הטמאה – 5 אותיות ואשר איננה טהורה – 13 אותיות	
שיכרות (גנותה)	ט': י"ח כ"ד	"ויחל נח... וישע כרם, וישת מן היין וישכר ויתגלל..."	שתיית היין מעבר למידה מסוימת מביאה לידי שכרות, והשכרות מביאה להתנהגות רעה.
פריצות (גנותה) ----- צניעות (מעלתה)	ט': כ"ב כ"ז	"וירא חם... ויקח שם ויפת את השמלה... ארור כנען... ברוך ה' אלוהי שם... יפת אלוקים ליפת..."	עיין רד"ק

ערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
אחדות (מעלתה)	י"א: א' ו' פרק ופסוק	"ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ..." ויאמר הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילום לעשות" רש"י : וכי איזו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה (מדוע מחה ה' את דור המבול ולא את דור הפלגה)? אלו (דור המבול) לא פשטו יד בעיקר (לא כפרו בה') ואלו (דור הפלגה) פשטו יד בעיקר, כביכול, להלחם בו? ואלו נשטפו (נשמדו במי במבול) ואלו לא נאבדו מן העולם? אלא, שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם (לכן נאבדו) ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם... למדנו ששנוי המחלוקת וגדול השלום".
ענוותנותו של הקב"ה	י"א: ז'	"הבה נרדה" – רש"י : בבית דינו נמלך מענוותנותו היתרה .
דוגמא אישית	י"א: ה'	"וירד ה' לראות..." – רש"י : "לא הוצרך לכך (שהרי אין כל דבר נעלם ממנו) אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויבינו.

מידה כנגד מידה	י"א: ד'-ח'	"ויאמרו... פן נפניץ – ויפניץ ה' אותם... רש"י : הם נמנעו מלקיים מצות ה' – לא תהו בראה לשבת יצרה. פרו ורבו ומלאו את הארץ... ולכן נענשו בפיזור בעולם. הבה נבנה לנו עיר – הבה נרדה וכו' (עיין רש"י).	י"א: ז'
----------------	------------	---	---------

הערך/ המידה	המקור		הרחבה/ הערות
פרק ופסוק			
*עמידה בנסיון (ראשון)	י"ב: א'	"לך לך..."	
"שקר" - ?	י"ב: ג'	"אמרי נא אחותי את..." - יש להתמודד עם שאלה ערכית זו. המפרשים המסורתיים לא מביעים תמיהה על אברהם אבינו. נראה שהדעה הרווחת היא שכך היה צריך לנהוג כשמדובר בפיקוח נפש. "ויאמרו אשתו זאת והרגו אותי..." - יש לנצל הזדמנות זו ולהזכיר בהקשר זה את הכלל הידוע: כל מצוות התורה נידחות מפני פיקוח נפש (חוץ מע"ז, ג"ע וש"ד). וכן להביא דוגמא נוספת לשקר מותר: האחים שיקרו ליוסף - "אביך צווה לפני מותו לאמר..."	בלימוד השני (חזרה) של התורה יש להתייחס לדברי אברהם בפעם השניה של לקיחת אשתו – כ': י"ב "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי". יש לעיין גם ב"שקר" של האחים אל יוסף לאחר מות אביהם – "אביך צווה".
*עמידה בנסיון (שני)	י"ב: ו'	"ויהי רעב בארץ..."	
*עמידה בנסיון (שלישי)	י"ב: ט"ו	"ותוקח האשה בית פרעה..."	
גדול השלום	י"ג: ט'	"הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה..." – נתן אברהם ללוט את זכות בחירת אזור המחיה אע"פ שהיתה לאברהם זכות הקדימה שהרי כל הארץ ניתנה כבר לו.	
הרחקת גורמי מריבה	י"ג: ח'	"אל נא תהי מריבה ביני ובינך בין רועי ובין רועיך..." עפ"י ספורנו : הוסיף "ביני ובינך" אע"פ שהכתוב לא הזכיר זאת בתחילת העניין. אלא כדי למנוע זאת בעתיד .	
"הרחק משכן רע"	י"ג: י"א-י"ג	"ויבחר לו לוט... ויאהל עד סדום. ואנשי סדום רעים וחטאים וכו'..." רמב"ן ורש"י : מובא כאן ללא שייכות עניינית, לכאורה, אם לא ללמדנו שלוש בחר לשבת בסדום אע"פ ש"אנשי סדום רעים".	

דאגה מיוחדת לקרוב	י"ד: י"ד	"וישמע אברם כי נשבה אחיו – וירק את חניכיו..."
*עמידה בנסיון (רביעי)	י"ד: ט"ו	"ויחלק עליהם לילה" – מלחמת אברהם בארבעת המלכים.
עין טובה	י"ד: כ"ג	"אם מחוט ועד שרוך נעל..." ר' עובדיה מברטנורא : (על המשנה באבות ה': ט') זוהי אחת המידות שהחשיבה חז"ל כסימן למי שהוא מתלמידיו של אברהם אבינו.
אמונה בה'	ט"ו: ו'	"ויואמן בה' וכו'" אברהם האמין להבטחת ה' שייתן לו בן למרות שהוא ושרה כבר זקנים.
*עמידה בנסיון (חמישי)	ט"ו: ב'	"בא נא אל שפחתי... וישמע אברם לקול שרי" – לקיחת הגר שפחתו לאישה.

*מתוך עשרה נסיונות – לפי הרמב"ם.

הערך/ המידה	המקור	פרק ופסוק	הרחבה/ הערות
גאווה	ט"ז: ד'	"...ותרא כי הרתה ותקל גבירתה בעיניה" – הגר התגאתה על שרה גבירתה.	
תוכחה	ט"ז: ה'	"ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך, אנוכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה וכו'..." – שרה מוכיחה את אברהם.	
הודאה באמת	ט"ז: ו'	"ויואמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך" – היא עדיין שפחה שלך ומותר לך לנהוג בה כפי שאת חושבת.	
עינוי (בגנות)	ט"ז: ו', י"א	"ותענה שרי ותברח מפניה... כי שמע ה' אל עניך" רמב"ן : חטאה אמנו בעינוי זה. כי שמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהיה פרא אדם לענות זרע אברהם בכל מיני העינוי.	
פראות ("פרא אדם")	ט"ז: י"ב	"והוא יהיה פרא אדם" ע"ש "פרא לימוד מדבר" (ירמיהו ב': כ"ד) הפרא הוא חמור הבר שא"א לבייתו, לעשותו לבן תרבות, והוא סמל להפקרות ולגסות (דעת מקרא) פראות-אבן שושן -חוסר תרבות פרא אדם- אבן שושן -כינוי לאדם פרוע ופוחז.	
*עמידה בנסיון (שישי)	י"ז: ב'	"ותאנה בריתי..." – ברית מילה בגיל 99!	
הכרת טובה	י"ז: ג'	"ויפל אברהם על פניו" רד"ק : השתחוה והודה לאל על אשר אמר לו שיתן בריתו בינו ובינו שזה יהיה קיום האהבה אשר אהבו". וכן להלן פסוק י"ז.	

*מתוך עשרה נסיונות – לפי הרמב"ם.

הערך/ המידה	המקור	פרק ופסוק	הרחבה/ הערות
זריזות (בעשיית מצוות)	"וירץ לקראתם... וימהר אברהם... מהרי... ואל הבקר רץ אברהם... וימהר לעשות אותו..."	י"ח: ב'-ח'	
"אמור מעט ועשה הרבה"	אמר: "ואקחה פת לחם וסעדו לכם אחר תעברו". עשה: "שלוש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם".		
ליווי האורחים	"ואברם הולך עמם לשלחם"	י"ח: ט"ז	
חינוך (עיקרו)	"כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו... ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" רש"י: כי ידעתי – לשון חיבה כלומר, אני (ה') מחבב את אברהם "לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי". ומהי דרכו של ה'? – לעשות צדקה ומשפט! כלומר, מכל אישיותו של אברהם, העניין העיקרי שהוא מעביר בחינוך לבניו ומזכה אותו להתחבב על ה' הוא החינוך "לעשות צדקה ומשפט".	י"ח: י"ט	
"הו מתונים בדין"	"ארדה נא ואראה הכזעקתה" רד"ק: "אע"פ שהכל גלוי וידוע לפניו יתברך, נכתב זה ללמד לבני אדם שלא ימהרו במשפטם וכו'".	י"ח: כ"א	כיו"ב – "וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל" (לעיל ל"א:ה')
לימוד זכות	"ואברהם עודנו עומד לפני ה' – לבקש רחמים וללמד זכות. ספורנו: "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".	י"ח: כ"ב	
מסירות נפש (עבור הבריות)	"חלילה לך... השופט כל הארץ לא יעשה משפט!?" – אברהם מתבטא בבטויים קשים לטובת אנשי סדום הרעים והחטאים, אף שידוע הוא כי עלול ה' להענישו על דברים שונים אלו!	י"ח: כ"ה	
קבלת הדין	"וילך ה'... ואברהם שב למקומו" – עפ"י הרמז ניתן לאמר שאברהם שב למנהגו שבכל יום ולא השתנה אצלו מאומה, חלילה, בצד האמוני למרות שבקשתו-תפילתו על אנשי סדום לא התקבלה.	י"ח: ל"ג	

הערך/ המידה	המקור	פרק ופסוק	הרחבה/ הערות
הכנסת אורחים (לוט לעומת אברהם)	1. כיבוד צנוע אצל לוט לעומת שפע של אירוח אצל אברהם (הדמיון בסגנון "אמור מעט וכו'" מצביע על השפעה של אברהם על לוט). 2. מסירות רבה להגנת אורחיו. 3. הגזמה במסירות להגנה על אורחיו – נכונות להפקיר את בנותיו.	י"ט: א'-ט'	

לא לראות בעונשם של חברים (אם היה לו חלק בעברה שלהם)	י"ט: י"ז	"אל תביט אחרֶיךָ" רש"י : אתה הרשעת עמהם. ובזכות אברהם אתה ניצול. אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול .	יש להכין טבלת השוואה המבליטה הבדל זה.
החטא ועונשו	י"ט: י"ז כ"ו	"אל תביט אחרֶיךָ ותבט אשתו מאחריך ותהי נציב מלח"	הפניה לפסוק כ"ט להלן.
זכות הצדיק מגנה גם על אחרים	י"ט: כ"ט	"ויהי בשחת... ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה"	אזכור של פסוק קודם-ט"ז- "בחמלת ה' עליך"
מעשה שלילי מתוך כוונה חיובית	י"ט: ל"א ל"ח	מעשה בנות לוט מתפרש כמעשה חיובי ע"י רש"י . אבן עזרא ו רמב"ן . לדבריהם, כוונתן הייתה להבטיח המשך העולם. (רד"ק חולק עליהם)	כלל חשוב בעניין מעשים המתוארים בכתוב: אין דרכו של הכתוב לנתן ציונים/הערות למעשים חיוביים או שליליים. התגובות הטבעיות למעשה זה או אחר – יש בהזכרתן משום כוונה להצביע על הערכה חיובית או שלילית מצד הכתוב לאותו מעשה.
חינוך 1. השפעתו על אחרים. 2. השכר למושפעים)	י"ט: ל"א-ל"ח	הרד"ק מבאר את הצורך בכתיבת פרשת בנות לוט: 1. והודיענו בספור זה כי אפילו שאינם בני תורה (משפחת לוט) ירחיקו באלה התועבות. (לכן השקו את אביהן יין שלא יהיה מפוכח בשעת מעשה) 2. וכל הספור הזה נכתב להודיע תולדות עמון ומואב כי מבני לוט היו שתי האומות האלה והאל נתן להם ארץ נחלה לאהבת אברהם... ומנע את ישראל שלא יצרו ולא יתגרו במללחמה.	כאן אין הכתוב מציין שום התייחסות ולכן, אמנם, המפרשים בהערכת המעשה.

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
פרק ופסוק		
*עמידה בנסיון (שביעי)	כ"ב'	"וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה" – שרה נלקחת לבית אבימלך.
		איזכור הנסיון השלישי –י"ב:ט"ו – שרה נלקחת לבית פרעה.

1. אזכור הנסיון החמישי –ט"ו:ב' –אברהם לוקח את הגר שפחתו. 2. אברהם עושה זאת במצוות ה'.	"וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר... וישלחה " – גירוש הגר מביתו.	כ"א: י"ד	*עמידה בנסיון (שמיני)
אברהם עושה זאת במצוות ה'.	"וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה וכו'" – הרחקת בנו ישמעאל מביתו.	כ"א: י"ד	*עמידה בנסיון (תשיעי)
סיכום של כל 10 הנסיונות. התייחסות התלמידים לכל אחד מהנסיונות. אפשרות לדירוג פנימי בתוך 10 הנסיונות! נסיון העקדה ומשמעותו לדורות.	עקדת יצחק. רד"ק ...: והאמת כי הנסיון הזה, כדי להראות לבני העולם אהבת אברהם השלמה לאל... וילמדו ממנו לאהבה את ה' בכל לבכם ובכל נפשם...	פרק כ"ב כ"ב: א'	*עמידה בנסיון (עשירי) אהבת ה'
	"ויאמר הנני" – לשון ענווה וזריזות (רש"י על ל"ז: י"ג) "וישכם" – רש"י : נזדרז למצווה.	כ"ב: א'-ב'	זריזות וענווה בקבלת מצוות
	"ויאמר יצחק... ואיה השה לעולה, ויאמר אברהם אלוקים יראה לו השה לעולה בני וכו'" רד"ק : ענה לו מענה שיוכל אדם להבינו לשני פנים: האחד – אלוקים יראה לו השה, כלומר הוא יודע מי הוא השה... השני – אלוקים יראה לו השה, ומיהו השה? – לעולה בני ויצחק הבין כי הוא יהיה השה . לפיכך אמר : וילכו שניהם יחדיו, כלומר בלב אחד, כי קבל הכל מאהבה למסור נפשו לאל ולהקריבה לפניו.	כ"ב: ז'-ח'	מסירות נפש של יצחק
	"עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת וכו'" מהי יראת אלוקים? פשוטו של מקרא: "עתה ידעתי" מראה שעמידתו של אברהם בנסיון הקשה ביותר הוכיחה (ידיעה - הוצאה מן הכה אל הפועל-רמב"ן). את שהיה ידוע לקב"ה מכבר - גודל יראתו-אהבתו של אברהם לה', עד כדי נכונות להקרבת היקר לו ביותר.	כ"ב: י"ב	יראת אלוקים

*מתוך עשרת נסיונות – לפי הרמב"ם

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
ההספד הראשון	פרק ופסוק כ"ג: ב'	מהם הדברים שאמר עליה? "ואת הנפש אשר עשו בחרן? וכדו' חינוך יצחק, הכנסת אורחים.
	"ויבא אברהם לספוד לשרה..." ספורנו : בשביל שרה ולכבודה כאומרם ז"ל: הספידא יקרא דשכבי (ההספד - כבוד המתים הוא).	

אהבת הארץ	פרק כ"ג	אברהם אבינו יכל לקבל מקום קבורה ללא כסף, אך לא רצה זאת אלא לקנות "בכסף מלא", "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" – מרוב אהבתו לארץ.	כולם קראו לו "נשיא אלוקים", "אדוני" ובכ"ז ויתר על קבלת חנם אין כסף.
בטחון בה'	כ"ד: ז'	"ה' אלוקי השמים... ישלח מלאכו לפניך ולקחת אישה לבני משם" – אברהם בוטח בה' שיזמין לעבדו את מבוקשו.	ואמנם העבד, לאורך השליחות, זוכר זאת (פסוקים י"ב-כ"ז, מ"ב, מ"ח)
קדושת הזרע (אברהם דואג להמשיך קדושת זרעו)	כ"ד: ב' ג'	"...שים נא ירך תחת ירכי. ואשביעך... אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני..."	בלימוד שני-חזרה על התורה-יש להזכיר גם את דאגת רבקה - "קצתי בחיי וכו'" לנישואי יעקב.
תפילה להצלחה	כ"ד: י"ב-י"ד	"ויאמר, ה'... הקרה נא לפני וכו'" – עבד אברהם פונה לה' בתפילה להצליח דרכו - פרי השפעה מביתו של אברהם.	יש להימנע מלוזהות את העבד כאן עם אליעזר (זהו מדרשו אך לא פשטו של הכתוב). (נראה שהכתוב מייחס חשיבות לתפילת העבד ולכן הובאה במפורש).
גומל לאיש חסיד כמפעלו	כ"ד: ד' י"ז: כ"א	"ויהי הנערה אשר אומר אליה" - סימן ההצלחה בשליחות שבחר לו העבד אופייני למשפחת אברהם-עשיית חסד (לפנים משורת הדין) עם כל אחד. "וירץ העבד... ויאמר הגמיאני נא מעט מים מכדך ותאמר שתה אדוני... ותאמר גם לגמליך אשאב" והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו...	הקבלת המעשה למעשיו של אברהם "אמר מעט ועשה הרבה" (עיין ספורנו על כ"א)
חסד ואמת	כ"ד: מ"ט	"ועתה אם ישכם עושים חסד ואמת את אדוני הגידו לי". חסד – דבר שאינו חיובי (חייב). ואמת – לקיים דבר החסד והמלה (אמת) מגזרת אמונה (מן אמן-אמונה) ראב"ע.	בלימוד שני יש להזכיר אזכור נוסף של ביטוי זה, בהשבעת יעקב את יוסף לקברו בארץ כנען (שם רש"י מבאר, בשם חז"ל חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול)

צניעות (של רבקה)	כ"ד: ס"ה-ס"ז	"ותרא את יצחק ותפול מעל הגמל" – רשב"ם: "לצניעות לפי שהיתה רוכבת כמו איש" (מפאת פחד הרכיבה ע"ג גמל) "ותאמר אל העבד מי האיש הלזה... ויאמר העבד הוא אדוני ותקח הצעף ותתכס" רד"ק: ובספור הזה לימד דרך ארץ וצניעות שראוי לאשה מאורסה ללבוש ושלא תתראה לו עד שתנשא לו". "ויביאה יצחק האהלה שרה אימו... ויאהבה וינחם יצחק אחרי אימו" רד"ק: שראה בה דברים טובים וצניעות כמו שהיו באימו לפיכך אהב מאוד... ואע"פ שהיו לה (לשרה) שלוש שנים שמתה... עדיין היה מתאבל עליה והתנחם בזו שהיתה טובה כאימו.
------------------	-----------------	--

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
פרק ופסוק		
כוחה של תפילה	כ"ה: כ"א	"ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא" – ריבוי דברים (רשב"ם). רס"ג: "נתחנן". רד"ק: הרב בתפילה על אשתו שתלד... עד שנעתר לו הא-ל".
פניה לנביא	כ"ה: כ"ב	"ותלך לדרוש את ה'" – רבקה בעת מצוקה פונה לנביא.
ברכת ה' מתקיימת	כ"ו: י"ב	"ויוזע יצחק... ויברכהו ה' – ויגדל האיש... עד כי גדל מאוד"
קנאה (תוצאות קנאה פלישתים)	כ"ו: י"ד, ט"ז	"ויקנאו אותו פלשתים... ויאמר אבימלך ליצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאוד"
כבוד הורים (פגיעה בכבודם ע"י עשו)	כ"ו: ל"ד, ל"ה	"ויקה (עשו) אשה את יהודית בת בארי החתי... החתי, ותהין מורת רוח... " רד"ק: עשו נשא נשים חתיות שהתנהגותן גרמה צער להוריו ואעפ"כ לא גרשן, ובא הספור הזה להודיע פחזותו של עשו בקחתו נשים שהיו מכעיסות אביו ואימו ולא כהה (הוכיח) בם ולא הוציאן מבית אביו.

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
פרק ופסוק		
גישה חינוכית (יצחק מזכה את עשו במצות כיבוד אב)	כ"ז: א'-ד'	"...ועשה לי מטעמים... והביאה אלי ואוכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות". ספורנו : "רצה במטעמים כדי שיתעסק בכבוד אב ובזה תחול עליו הברכה. כי גם שלא הכיר בגודל רשעו של עשו, מ"מ לא חשב אותו לראוי שתחול עליו אותה ברכה שהיה בליבו לברכו, ולכן כשברך יעקב אחר כך, שידע בו שהיה ראוי לברכה, לא שאל מטעמים... באומרו "ואל שדי יברך אותך"
"שקר" למטרה חיובית ?	כ"ז: ה'-י"ט	"ורבקה שומעת וכו', אנוכי עשו בכורך" – רד"ק : "ויעצה אותו לעשות דבר מרמה כדי לקבל הברכה מאביו... ולא היתה חושבת עוון הוזה"רד"ק : "יש תמהים איך יעקב... דיבר שקר? ואין זה תימה כי יודע היה יעקב כי הוא ראוי לברכה יותר מאחיו... והחליף הדברים במקומות כאלה אינם גנאי לעדיק ... אם שינה (יעקב) דברו לא היה בעבור זה דובר שקר... ועוד כי מצות אמו היתה . וכתב ראב"ע : "כי הנביאים יתחלקו לב' חלקים: החלק האחד שליח במצוות (לצוות את העם) והחלק השני ינבא העתיד ואם יצטרכו לומר דבר שאיננו כהוגן (לאמת) לא יזיק" (לו שיקרא בגלל זה "נביא שקר") וע"ע חזקוני.
אמונה (בהשגחת ה')	כ"ז: כ'	"כי הקרה ה' אלוךך לפני" – ייחס יעקב את זריזותו בהכנת המטעמים לקב"ה
ענוה (ייחוס זכות לאחרים)	"ה' אלוךך" – רד"ק : "זכותך גרמה לי לפי שהלכתי לצוד לצרכך"	ובספור דבריו בבית בתואל – "ואברך את ה'... אשר הנני בדרך אמת וכו'"
נטירה (תכנון תגמול)	כ"ז: מ"א מ"ב	"וישטם עשו" – נטר איבה "מתנחם לך להורגך" – זומם לך להורגך (רס"ג)
תיעוב מעשי כנען	כ"ז: מ"ו	"קצתי בחיי אם לוקח יעקב אשה מבנות חת... למה לי חיים"
הערך/ המידה		
פרק ופסוק		
מורא מקדש	כ"ח: י"ז	"ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה וכו'" – רד"ק : ירא בעצמו על אשר שכב שם, אולי לא התנהג בענוה ובעניעות בשכבו שם ... מאד הוא נורא המקום וצריך לירא ממנו ושיהיה אדם בו בטהרה ובעניעות כי מקום קדוש הוא.
רגישות לעוול	כ"ט: ז'	"הן עוד היום גדול לא עוד האסף המקנה" – ספורנו : "הצדיק ימאס את העוול גם כן אל הנכרים" ועיין עוד ברש"י.
השגחת ה' (על יעקב)	כ"ט: י'	"ויגל את האבן מעל פי הבאר" – רד"ק : עם שלושה רועים שהיו שם או הוא לבדו והיה לו זה מברכת האל שנתן בו כח יתרה " ועיין רש"י.

נשואין בין קרובים	כ"ט: י"ט	"טוב תתי אותה לך מתתי אותה לאיש אחר" – רד"ק : להודיע הידבק במשפחה הוא טוב.	למרות הסתייגות מסוימת בימינו – המקרא משבח זאת.
צניעות	כ"ט: כ"ג, כ"ה	"ויהי בערב... ויהי בבוקר והנה היא לאה" – חזקוני : מקרא זה מלמדנו צניעותו של יעקב שלא ריבה דברים אפילו עם אשתו, שאילו דיבר עמה היה מכירה בקול וכו'.	פירוש אחר הידוע והמפורסם, שנתנה רחל ללאה סימנים, הוא דרש.
קרבה אל ה' (בקריאת שמות הבנים)	כ"ט: ל"ב, ל"ג, ל"ה	"כי ראה ה'", "כי שמע ה'", "הפעם אודה ה'" וכן בנים אחרים נקראו ע"ש חלקו של ה' ביצירה, במתן הבן (יש לעמוד על כך בכל אחד מהשמות).	
קנאה (של רחל בלאה)	ל': א'	"ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה" – רש"י : קנאה במעשיה הטובים . אמרה אלולי שצדקה ממני, לא היתה זוכה לבנים. וכן רד"ק : קנאה בטוב , כלומר, זוהי קנאה חיובית בחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה", קנאה שמביאה לידי הצטיינות נגדית.	עיין רמב"ן שפרש כפשוטו.
קנאה לה'	ל': ב'	"ויחר אף יעקב ברחל התחת אלוקים אנוכי..." – רד"ק : לפיכך חרה אף יעקב לפי שתלתה הכח בו ולא באל אשר לו הכח והיכולת... אבל אם אמרה: בקש רחמים עלי, צדקה במאמרה ולא חרה אפו בה" ספורנו : "וכעס בקנאתו לכבוד קונו"	בלימוד השני (החזרה) יש לעמוד על המדות קנאה ל... וכעס ועל היחסים ביניהם. "ותאמר הנה אמתי בלהה וכו'" – ובזה אמרתי הבה לי, לא שחשבתי שיהיה בידך מפתח של עקרה (שנתון רק לה')
צידוק הדין	ל': ו'	"ותאמר רחל דנני אלוקים " – ספורנו : "צדיק הוא בדינו שלא נתן לי הריון"	
כוחה של תפילה	ל': ו'	"ותאמר רחל דנני אלוקים וגם שמע בקולי " – ספורנו : "...ואעפ"כ קיבל תפלתו" רד"ק : שהתפללתי לפניו על זה ואפילו לא הייתי ראויה לכך שמע בקולי.	עיין עוד שמות ו': ה'

צידוקות האימהות (בלהה וזלפה הן במעמד נשים - ולא שפחות או פלגשים, וכוננתן בכל פרשיות העיבור [שלחן ושל בלהה וזלפה] היתה לשם שמים)	פרק ל'	פסוק ד': "ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה" וכן בזלפה "ותתן אותה ליעקב לאשה" - חזקוני: וכתיב "והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו" מלמד שאף הם היו נשיו בכתובה וקידושין ולא היו השבטים בני פילגשים, ולא נמצא (לא מצאנו) בהם לשון פילגש, רק שמזכירן (הכתוב) עם רחל ולאה הגבירות (וכן) בלהה - לאחר שבלבל ראובן יצועי אביו שנתחללה (בלהה) וכבר נולדו גד ואשר. רד"ק פסוקים ה'-ו': "ותהר בלהה... ותאמר רחל... ויתן לי בן" כי אני חושבת אותו כמו אם היה בני. ספורנו: והנה הסכימו הגבירות בדבריהן אלה שתהיינה השפחות משוחררות, וזה באמרן שהיו בני השפחות להן לבנים לא לעבדים וכו'. פסוקים י"ב-י"ג: "ותלד זלפה... ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות..." - זה הבן הוא בכלל האושר שלי, כי גם זה לי בן. פסוק ט"ז: "ויבא יעקב... אלי תבוא כי שכור שכרתיך וכו'" - ובזה הסיפור הנראה מגונה אצל מגלי פנים בתורה, הודיענו אמנם שהיה ענין התולדה אצל האבות כמו שהיה עניינו אצל אדם ואשתו קודם חטאם, כי לא היתה כוונתם בו להנאת עצמם כלל, אבל היה להקים זרע בלבד לכבוד קונם ולעבודתו.
"רצון יראיו יעשה" (אחר השתדלות מה)		ספורנו: "והודיע שבהיות כונת האמהות רצויה לפני האל יתברך בהשתדלותן בהכנסת הצרות וענין הדודאים נשמעה תפילתן על זה, כי ראוי לצדיק שיעשה השתדלות הטבעי האפשר אצלו להשיג חפצו, ועם זה יתפלל שישגי התכלית, כאומרם ז"ל: "שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים"
	ל': כ"ב	"ויזכור אלוקים את רחל" - ספורנו: שהשתדלה להוליד ילדים בהכניסה צרתה לביתה ובענין הדודאים (ולכן) - "וישמע אליה א-לוקים" - שהתפללה אחרי שעשתה שני מיני ההשתדלות.
ענוה	ל': ל'	"ויברך ה' אותך לרגלי" - לא רצה לומר בגללי (כמו לבן - "בגללך") רמב"ן: דרך ענוה.
קנאה והוצאת שם רע [שני ערכים במקום אחד]	ל"א: א'	"וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו וכו'" - ספורנו: שסיפרו עליו לשון הרע בקנאתם.
קבלת לשון הרע	ל"א: ב'	"וירא יעקב את פני לבן והנה איננו עמו כתמול שלשם" - ספורנו: ראה שקבל את לשון הרע.
רמאות (לבן) בהסכמי השכר)	ל"א: ו'-ח'	"ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים... אם כה יאמר נקודים יהיה שכרך וכו'" - רד"ק: אני עבדתי באמונה והוא הולך עמי במרמה.
ההגדרה למעשה שלהם - הוצאת שם רע (ספור רע שאינו נכון)		

קיום נדר	ל"א: י"ג	"אנוכי הא-ל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר" – רש"י : וצריך אתה לשלמו, שאמרת "יהיה בית אלוקים" שתקריב שם קורבנות.	בלימוד שני (חזרה על התורה) יש להזכיר את מצות לא תעשה – "לא תאחר לשלמו"
"הבוטח בה' חסד יסובבנו"	ל"א: ט"ב	"ויצל אלוקים את מקנה אביכן ויתן" – בד"ק : והיו יולדות רוב הצאן כמשכורת... כי מאתי נהיה הדבר ולא דרך מקרה, כי האל משגיח ביראיו להצילם מיד עושקיהם ולהטיב להם.	
גנבה (גנבת התרפים לשם שמים)	ל"א: י"ט	"ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה" – פרוש ר"ח וכן פרש"י גנבה אותם כדי שיחזור בו ושיאמר: "אלהים הגנוב – אין בו ממש!"	עיין עוד
"גנבת דעת" (תגובת יעקב לרמאות לבן)	ל"א: כ'	"ויגנב יעקב את לב לבן הארמי על בלי הגיד לו וכו'" – ראב"ע : לא גנב יעקב כי אם את דעתו, כי עיקר הדעת בלב. האם היתה מותרת גניבת דעת זו? ספורנו : "הראה יעקב עצמו כאילו בלתי מרגיש באיבת לבן (עיין ל"א:א'-ב'), מלבד (בנוסף) שלא הגיד לו שחפץ ללכת, וכל זה עשה לא להעדר מוסר אלא כמוכח, וזה (פירוש) כי בורח הוא, מדאגה שיגדלוהו לבן".	
"טובה" של רשעים	ל"א: כ"ד	"השמר לך פן תדבר עם יעקב משוב עד רע" – מה שידמה לך שהוא טוב אם תקח קצת מרכישו ותניח לו הרוב. רש"י : "כל טובתן של רשעים – רעה היא אצל הצדיקים"	
נאמנות שכיר	ל"א: ל"ו-מ"ב	"ויחר ליעקב וירב בלבן... ויאמר ללבן מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי... טרפה לא הבאתי אליך אנוכי אחטנה... הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני" ישרן, צדקתו וחסידותו של יעקב היו בכמה תחומים: (1) ויתר על שכרו – "אילי צאנך לא אכלתי" לא אכל מצאנו של לבן כדרך הרועים, גם מהכחושות שבהן. (2) השלים את הבהמות שנחסרו מטרפה או גנבה גם כשהיה הדבר באונס ופטור מן הדין "טרפה לא הבאתי אליך... וגנובתי לילה". (3) מסירות יתרה לעבודה , "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני" (עפ"י המפרשים רד"ק, חזקוני ועוד)	(1) נאמנותו הגדולה של יעקב היתה לעומת רמאותו הגדולה של לבן. (2) בלימוד השני (חזרה על התורה) יש לאזכר דין שומר שכר הפטור מאונס, מפרשת משפטים. (3) עיון בבבא מציעא דף צ"ג:מה למדו חז"ל מנאמנותו של יעקב.
שקר (נוסף של לבן)	ל"א: מ"ג	"ויען לבן... הבנות בנותי... וכל אשר אתה רואה לי הוא" – כיזב לבן באומרו: "הבנים בני" וכן במה שאמר "והצאן צאני" שהרי הוא נתנם לו בשכר טרחו ועמלו, והענין הזה כענין בן הדד שאמר לאחאב: "כספך וזהבך לי הוא ונשיך ובניך הטובים לי הם וכו'" (מלכים א') – רבנו חננאל .	בלימוד שני (חזרה על התורה) יש להקריא מספר מלכים את הארוע עם מלך ארם.

חנופת רשעים	ל"א: נ"א-נ"ב	"ויאמר לבן ליעקב... ואם אתה לא תעבור אלי את הגל הזה... לרעה וכו'" – והיאך לבן מפייס ממנו (מבקש את פיוסו) והלא אמר: "יש לאל ידי לעשות עמכם רע", אלא שראה כי אלוקים עם יעקב בכל אשר הוא עושה והזהירו עליו ואמר: "השמר לך" לפיכך ירא ממנו ובקש ממנו ברית, כמו שאמר אבימלך ליצחק "ראה ראינו כי היה ה' עמך, תהי נא אלה... ונכרתה ברית עמך"
-------------	-----------------	---

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
ההשתדלות והבטחון (היחסים בין מדות אלה - הכנות יעקב לפגישת עשיו)	ל"ב: ג'-כ"ב פרק ופסוק	עיינ רד"ק (על פסוק י"ד) "וזה להודיע כי האדם כשהיה בעת צרה אפילו יהי צדיק לא יסמוך על הנס אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל ויכין עצמו לשלשה דברים: לתפלה, ולתת ממון ולמלחמה על זה הכל ישים לבו ויבטח בו והוא יעשה".
חסדי ה' (בחינם הם)	ל"ב: י"א	<u>רד"ק</u> : "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת וכו'" - אינני שואל מעמך לפי מעשי, כי ידעתי כי אני קטן ונבזה מעשות עמי "כל החסדים וכו'"

חסד ואמת	ל"ב: י"א	...ולא הבינותי דעת אונקלוס שתרגם: מכל חסדין ומכל טבון , והוא רגיל לתרגם חסד ואמת-טובין וקשוט (כגון להלן מ"ז: כ"ט) ואם כן מדוע תרגם כאן חסדין וטבון ואולי עושה (מפרש) חסדים הצלתו אשר הציל פעמים רבות מכל צרותיו ועשה (פרש) אמת-כל הטוב הזה שהיה לו כי נתן לו בנים בנות ועושר ונכסים וכבוד . והנכון בעיני: כי החסדים הקיימים (כמו הבנים והעושר) יקראו אמת (ושאינם קיימים, כגון הצלתו מלבן ומדרכים המסוכנות יקראו חסד) רמב"ן	השוה ביאור מושגים אלה במקומות אחרים ע"י מפרשים אחרים.
חנופה לרשעים (או טכסיס פוליטי)	ל"ג: י'	"כי על כן ראיתי פניך כראות פני א-לוקים ותרצני" – האם נהג יעקב נכון בפגישתו עם עשו כשנכנע והשתחוה לו 7 פעמים וכו'? שתי תשובות לכך בדברי חז"ל ובפרשנות: א) באותה שעה שקרא יעקב לעשו "אדוני" אמר לו הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשו "אדוני" שמונה פעמים (ל"ב:ה'-ו', י"ט, ל"ג:ח', י"ג, י"ד, ט"ו), חייך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך וכו' (כלומר שיקדמו מלכים מבני ישראל) מדרש בראשית רבה ע"ה: י"א ואולם יש לאחרים דעה שונה לגמרי: "אמר ר' יהונתן" : כל מי שרוצה לרצות (לפייס) מלך... ואינו יודע דרכם וטכסיסם (תחבולותיהם) – יניח פרשה זו לפניו וילמד הימנה טכסיס פיוסים וריצוים" מדרש לקח טוב (וישליח: ספר האגדה ע' ל"ו)	בכתות הגבוהות ניתן (ורצוי) למצוא אקטואליה לשתי גישות אלה בחיים הפוליטיים שלנו: שתדלנות רצויה או חנופה אסורה (או אפשרות אחרת – פוליטיקה לא ישרה ולא נקיה) עיין "שבת בשבתו" – אברהם שטאל.
קיום ההבטחה של ה' ליעקב וקיום הנדר	ל"ג: י"ח	"ויבא יעקב שלם עיר שכם" – תיכף שהגיע בשלום לארץ כנען, כמו שאמר "ושבתי בשלום" (כ"ח: כ"א) לא המתין שיהיה בבית אביו (כפי שאמר בבקשתו – ושבתי בשלום אל בית אבי) – "בבואו מפדן ארם" – בעוד שהיה בדרך ללכת לבית אביו, אע"פ שעדין לא הגיע שם, התחיל לקיים נדרו ובנה מזבח (פסוק י"ט) כאמרו "והיה ה' לי לא-לוקים". – ספורנו. ועיין ברד"ק וחזקוני (פירוש שני)	הרשב"ם וחזקוני בפירוש הראשון חולקים על פירוש זה שאינו לפי פשט המקרא אך הדברים הובאו עפ"י נטיתם של מורים רבים להסביר את המלה "שלם" כתואר ולא כשם מקום.
"נבלה בישראל" (מעשה דינה)	ל"ד: ז'	"כי נבלה עשה בישראל... וכן לא יעשה" – רמב"ן : נמשך עם בישראל וכן לא יעשה בהם, על כן אמר ישראל, כי איננה נבלה בין הכנענים.	
קיום נדר (ע"י יעקב)	ל"ה: ז'	"ויבן שם מזבח... כי שם נגלה אליו האלוקים בברחו מפני אחיז" – רד"ק : (בנה מזבח) בבית אשר בנה שם במקום המצבה (שהציב לאחר החלום) כמו שאמר "יהיה בית אלוקים"	

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
פרק ופסוק		

לשון הרע (תוצאותיו)	ל"ז: ב'-י'	"ויבא יוסף את דיבתם רעה... - רד"ק: "שהיה אומר לאביו כי אחיו היו שונאים אותו, אלה בני השפחות שהיה גדל עמם וכן בני הגברות לפי שהוא היה מתגאה עליהם לפי שאביו היה אוהבו יותר מכל אחיו... והיה (הכתוב) הולך ומפרש סבת השנאה" (1) "ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו" - כתונת הפסים. (2) "ויחלם יוסף ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנאו... ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו... ויוסיפו עוד שנאו אותו על חלומותיו" - החלומות. (3) "ויוסיפו עוד שנאו אותו... על דבריו" - רשב"ם: "ויבא יוסף את דיבתם רעה" - לשון הרע.
מסירות נפש (לכבוד אב)	ל"ז: י"ג	"ויאמר ישראל אל יוסף... לכה ואשלחך אליהם, ויאמר לו הנני" - רש"י: "לשון ענוה וזרירות, נזדרז למצות אביו ואע"פ שהיה יודע באחיו ששונאין אותו"
"קשה כשאול קנאה"	ל"ז: כ'	"ועתה לכו ונהגהו... ונראה מה יהיו חלומותיו" - תוצאת הקנאה והשנאה - מי ישורנה! גם אם נבאר את פרשת יוסף ואחיו במישור עמוק, אין אנו יכולים להמנע מהתיחסות לפשט הכתובים!
גלוי אחריות (של אחים גדולים לאח צעיר)	ל"ז: כ"א-כ"ב, כ"ו-כ"ז	"וישמע ראובן ויצילהו מידם... השליכו אותו אל הבור הזה" "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו... לכו ונמכרנו לישמעאלים"
חטא ועונשו	ל"ח: ט'-י'	"וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע... ושחת ארצה... וירע בעיני ה' וימת גם אותו"
אי הלבנת פנים	ל"ח: כ"ה	"היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמור לאיש אשר אלה לו אנכי הרה" - פירוש ליהודה - "דרשו חז"ל מכאן נח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, שכן אמרה תמר: אם יודה-מוטב, ואם לאו-הריני מטילה עצמי לכבשן האש ולא אלבין פניו"

הערך/ המידה	המקור	הרחבה/ הערות
פרק ופסוק		

השגחת ה' (מיוחדת על הצדיק)	ל"ט: ב' - ד' כ"א, כ"ג	"ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" – אע"פ שמעמדו היה שפל, הצליח במעשיו ועלה שם לגדולה וכן בבית הסוהר: "ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד וכו'" באשר ה' איתו.	אזכור אירועים קודמים אצל האבות כגון: יצחק בגרר, יעקב בבית לבן ועוד.
ברכת ה' (בבית המצרי בזכות יוסף)	ל"ט: ה'	"ויהי מאז הפקיד אותו בביתו ועל כל אשר יש לו ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף"	אזכור ברכת ה' לאברהם: "ונברכו כן כל משפחות האדמה" (י"ב:י"ג) וכן אצל יעקב, לבן מודה: "ויברכני ה' בגללך" (ל':כ"ז)
עמידה בנסיון (כנגד פתוי גדול) - עמידתה של האמונה במבחן	ל"ט: ו' - י"ב	"ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה... ותאמר שכבה עמי... ויעזב בגדו בידה וינס החוצה" – רד"ק : (פס' ז') "ונכתב גם כן להודיע צדקתו של יוסף ושיילמד אדם ממנו לכבוש את יצרו ולשמור אמונה למי שבוטח בו, יהיה מה שיהיה ולא ישקר בו".	יש מחכמינו האומרים כי מעשה זה זיכה את יוסף בתואר "יוסף הצדיק".
השגחת ה' ("רעה" שסופה טובה)	ל"ט: ז' - כ"ג ופרק מ' עד ירידת יעקב מצרימה	רד"ק : "...והכל היה סיבה לטובתו, ולטובת אביו ואחיו אע"פ שהיה קשה מתחילה – לטובה היה בסוף , וכן חטא המשקה והאופה וחלום פרעה, הכל היה סיבה מאת האל יתברך כי על ידי כל זה עלה יוסף לגדולה"	בלימוד שני של התורה (חזרה) יש להזכיר כאן את דברי יוסף עצמו בהתודעותו לאחיו "כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם" (מ"ה)
מוסר השכל (מארועי יוסף)	פרשיות וישב, מקץ, ויגש, ויחי	רד"ק : "ונכתב הספור הזה להודיע סיבת הדברים ואם יקרה לאדם שום מקרה – יבטח באל וידע שסופו לטובה וכו'"	ניתן לראות רעיון ההשגחה ובסיס הדברים לטובה גם אצל יעקב בטלוליו בארץ נכר ובבית לבן הארמי.
כוחו של יצר הרע	ל"ט: ו' - י"ט	"ותשא אשת אדוניה את עיניה אל...וימאן... ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה ותתפשהו בבגדו...ותאמר להם ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו וכו'"	איזכור פרשיות שרה ורבקה במצרים ובגרר המראות עד כמה היו הגויים שטופים בעריות (כאן יש הבלטת הנטיה של האשה לעומת נטייתם של הגברים בארועי האמהות)
יראת שמים	ל"ט: ט'	"ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים"	בלימוד שני של התורה (חזרה) יש לאזכר מקורות נוספים ליראת שמים ולענוה מ"א: ט"ז, מ"ב: י"ח.
ענוה (אצל יוסף)	מ': ח'	"ויאמר אליהם יוסף הלא לאלוקים פתרונים ספרו נא לי"	גודל הבקשה של יוסף לעומת רוב השכחה של שר המשקים.
כפיות טובה	מ': י"ד, ט"ו, כ"ג	"כי אם זכרתי אתך, והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה... ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחתי "	

הערך/ המידה	המקור	פרק ופסוק
אין טובת רשעים שלמה	כשהזכיר שר המשקים את יוסף, לא היתה טובתו שלמה: "ושם אתנו נער עברי" – רש"י : "ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה" מזכירו בלשון בזיון.	מ"א: י"ב
ענוה (של יוסף)	"ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו... ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה"	מ"א: ט"ו-ט"ז
קדוש ה'	"ויאמר פרעה... הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו, ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת"	מ"א: ל"ח-ל"ט
הכרת טובה (של יוסף לה')	יוסף קורא את שמות בניו על שם השגחת ה' עליו ולזכר טובותיו לו. "מנשה – כי נשני אלוקים את כל עמלי... אפרים - כי הפרני אלוקים בארץ עונני."	מ"א: נ"א-נ"ב
ונשמרתם מאוד לנפשותיכם	"ואת בנימין... לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון" – רד"ק : "ויש לנו לשאול למה פחד יעקב מאסון שיקראנו בדרך יותר מהבית? ויש לומר כי הדרך מצוי לפגעים יותר מהבית... ויש לו לאדם ואפילו הצדיק לשמור עצמו ממקום סכנה ולא ישען בצדקו לומר עושין לו נס, שמא לא יעשו, ואם יעשו ינכו לו מזכויותיו וכו'!"	מ"ב: ד'
התנכרות יוסף לאחיו	"וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם וידבר איתם קשות וכו'". התנהגותו נדונה ארוכות במפרשים, מומלץ לעיין ברמב"ן המליץ טוב על יוסף לכל משך התנהגותו (בעיקר דבריו בפסוק מ"ב: ט').	פרקים מ"ב-מ"ד
יראת שמים (של יוסף וקדוש שם ה')	"ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי... את האלוקים אני ירא". רמב"ן : "עשה כן להפחידם ושיאמינו בו כי את האלוקים הוא ירא, ומפני מוראו מוציא אותם שלא ימותו אנשי ביתם ברעב".	מ"ב: י"ח
וידוי, הכרה בחטא (של האחים ביחס ליוסף) וחרטה	"ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו... על כן באה אלינו הצרה הזאת. ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם...". רד"ק : התוודו על עוונם ואמרו איש אל אחיו "כי בעוון יוסף בא להם זה... אין זה כי אם עוון גדול שהיה עליהם וזהו עוון יוסף אחיהם.	מ"ב: כ"א-כ"ב

מוסר השכל (ייסורים באים על החטא)	מ"ב: כ"א	"על כן באה אלינו הצרה הזאת". רד"ק : למדנו בסיפור הזה כי כשתבא צרה לאדם ראוי לו לפשפש במעשיו ולבדוק מה היה המעשה הרע שעשה ושיתחרט עליו ויתודה לפני האל ויבקש ממנו כפרה.	
ערבות הדדית (ערבותם של ראובן ויהודה לשלום בנימין) נטילת אחריות (האחים הגדולים, ראובן ויהודה, דואגים לשלום המשפחה מפני הרעב)	מ"ב: ל"ז מ"ג: ט' מ"ג: י"ד	"ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך" "ויאמר יהודה אל ישראל אביו... אנכי אערבנו... אם לא הביאותיו אליך... וחטאתי לך כל הימים"	
תפילה (בצירוף השתדלות)	מ"ג: י"ד	"ואל' שדי יתן לכם רחמים לפני האיש" וכו'-יעקב מוסיף תפילה למנחה שהוא שולח ביד בניו לשליט מצרים	איזכור ההכנה של יעקב לפגישה עם עישו: דורון, תפילה ומלחמה
צדוק הדין	מ"ד: ט"ז	"ויאמר י'הודה מה נאמר לאדוני מה נדבר ומה נצטדק האלקים מצא את עוון עבדיך"	
גילוי אחריות	מ"ד: ל"ב	"כי עבדך ערב את הנער "וכו' עצמו-מ"ג: ט'	איזכור הערבות שקיבל י'הודה על עצמו-מ"ג: ט'
זהירות בהלבנת פנים אמונה בהשגחת ה'	מ"ה: א' מ"ה: ח'	"ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו" "ועתה לא אתם שלחתם אותי הנח כי האלקים" וכו'	בלימוד שני : איזכור של גילויי השגחה בדרכו הארוכה של יוסף
שקר מפני דרכי שלום	נ': ט"ו-ט"ז	"ויראו אחי יוסף כי מת אביהם... ויצו אל יוסף לאמא אביך צוה " וכו'	גם אם אין הוכחה ברורה שלא צוה אותם, נראים הדברים שלא חשדו אביו בכך-חז"ל ביבמות, ס"ה ע"ב